

Provide a Model of Factors that Affect External Audits of Banks based on an Effective Banking Supervision Approach¹

Seyyed Mohammad Reza Razavi Araghi², Azita Jahanshad³

Received: 2022/10/17

Accepted: 2023/03/11

Research Paper

Abstract

Purpose: This research seeks to provide a model of factors that affect external audits of banks based on 29 Basel Core Principles for Effective Banking Supervision.

Method: To identify the effective factors in the qualitative segment, the Fuzzy Delphi Method (FDM) was used, in addition to interviews with the selected experts through purposive sampling. In the quantitative segment, questionnaires were distributed among the banking experts and supervisors, as well as auditors to develop a model. The data were analyzed using structural equation modeling (SEM) and PLS software.

Results: The findings suggested that 31 items are effective as latent variables including selecting external audits, executing audit operations, and reporting, on the external audits of banks basis of 29 Basel Core Principles for Effective Banking Supervision.

Conclusion: The obtained effective factors are a turning point to align the external auditors and banking supervisors in Iran to substantially improve the health of the banking network of the country and protect people's interests, especially the depositors.

Contribution: Taking into account that this research is the first study on bank audit and banking supervision emphasizing the international documents in banking, it has suggested an appropriate framework to audit banks and interactions between external auditors and banking supervisors. Furthermore, its results help expand the literature in the field of banking supervision and audit.

Keywords: External Audit, Banking Supervision, Basel Committee, Fuzzy Delphi Method, Structural Equation Model.

JEL Classification: M42, E58, G21.

1. DOI: 10.22051/JAASCI.2023.41991.1734

2. Ph.D. Student, Department of Accounting, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Mohamadrazavi514@yahoo.com).

3. Associate Professor, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Visiting Professor of the Department of Accounting, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). (az_jahanshad@yahoo.com).

ارائه الگوی عوامل مؤثر بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر^۱

سیدمحمد رضا رضوی عراقی^۲، آریتا جهانشاد^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۰

مقاله پژوهشی

چکیده

هدف: این پژوهش درصدد ارائه الگویی از عوامل مؤثر بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال می‌باشد.

روش: در بخش کیفی برای شناسایی عوامل مؤثر از روش دلفی/ فازی و از طریق مصاحبه با خبرگانی که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند، استفاده شده است. سپس، در بخش کمی به منظور تدوین الگوی پژوهش، پرسشنامه بین کارشناسان و ناظران بانکی و حسابرسان مستقل توزیع گردید و به کمک مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار PLS داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد تعداد ۳۱ گویه در قالب سه متغیر پنهان شامل انتخاب حسابرس مستقل، اجرای عملیات حسابرسی و گزارش دهی بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال اثر گذار است.

نتیجه‌گیری: عوامل مؤثر احصا شده حاصل از این پژوهش می‌تواند نقطه عطفی برای همسویی حسابرسان مستقل و ناظران بانکی در کشورمان باشد تا بر مبنای آن سلامت شبکه بانکی کشور و حفظ منافع اجتماعی عموم جامعه به ویژه سپرده‌گذاران تا حد قابل ملاحظه‌ای بهبود یابد.

دانش افزایی: با توجه به اینکه پژوهش حاضر اولین پژوهش صورت گرفته در حوزه حسابرسی بانکها و نظارت بانکی با تأکید بر اسناد بین‌المللی حوزه بانکداری می‌باشد، چارچوب مناسبی برای حسابرسی بانکها و تعامل بین حسابرسان مستقل و ناظران بانکی معرفی نموده و همچنین، نتایج آن ادبیات حوزه حسابرسی و نظارت بانکی را گسترش می‌دهد.

واژه های کلیدی: حسابرسی مستقل، نظارت بانکی، کمیته بال، روش دلفی-فازی، معادلات ساختاری.

طبقه بندی موضوعی: M42, E58, G21

DOI: 10.22051/JAASCI.2023.41991.1734

۱. دانشجوی دکتری تخصصی، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(Mohamadrazavi514@yahoo.com)

۲. دانشیار، گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، مدعو گروه حسابداری دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). (az_jahanshad@yahoo.com)

jaacsi.alzahra.ac.ir

مقدمه

در صنعت بانکداری سپرده‌گذاران یکی از مهمترین تأمین‌کنندگان منابع مالی هستند. نحوه تصمیم‌گیری سپرده‌گذاران در گرو کیفیت گزارشگری مالی در انحاء مختلف می‌باشد (میرعمادی، رضازاده و خدارحمی، ۱۴۰۱؛ ۱۰۴). حسابرسی مستقل خطر انتشار نادرست اطلاعات را کاهش داده، اطلاعات را به سهامداران ارائه و به آنها اجازه می‌دهد تا بر اساس اطلاعات قابل اعتمادتری تصمیمات دقیق بگیرند. بنابراین، نقش اصلی حسابرسی افزایش اعتبار اطلاعات حسابداری منتشر شده است (مانیتا، الومال، بودیر، هیکرووا، ۲۰۲۰؛ ۱۲۸). از سوی دیگر، روند رشد و توسعه هر کشوری متأثر از شرایط اقتصادی آن می‌باشد. جایگاه نظام بانکی در چرخه اقتصادی کشور و وابستگی بقیه بخش‌های اقتصادی به آن، طوری است که هرگونه اختلال و نارسایی در عملکرد بانک‌ها، موجب عملکرد نامطلوب بقیه بخش‌های اقتصادی و در نتیجه فاصله گرفتن وضعیت اقتصادی کشور از وضع مطلوب خواهد شد (تاجمیر ریاحی، یار محمدی و رحمتی، ۱۳۹۸؛ ۱۱۲). مؤسسات مالی به ویژه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، به دلیل نقش کلیدی و موثری که در اقتصاد هر کشور به عهده دارند همیشه در کانون توجه ناظران اقتصادی قرار داشته‌اند (احمدیان و داوودی، ۱۳۹۱؛ ۱۱۸). بازار بانکی ایران طی سال‌های گذشته با تغییراتی چون ورود بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی جدید، افزایش سهم بانک‌های خصوصی در بازار بانکداری، واگذاری سهام بانک‌های دولتی در بورس اوراق بهادار، ساماندهی بازار غیرمتشکل پولی و ادغام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مواجه بوده است. تمامی این تحولات صورت گرفته نشانگر این است که علاوه بر ماهیت خاص صنعت بانکداری و گستردگی و پیچیدگی عملیات آن، صنعت مزبور در روند تغییر ساختار قرار دارد. بدیهی است نظارت بر شبکه بانکی کشور بیش از گذشته اهمیت دارد. اساساً هر چند هزینه اجرای نظارت سنگین است، اما ضعف در نظارت به مراتب هزینه سنگین‌تری در برخواهد داشت. با توجه به موارد پیش گفته در واقع اهمیت و ضرورت این پژوهش و نیز تعامل بین ناظران بانکی و حساب‌برسان مستقل از آنجایی نشأت می‌گیرد که ناظران بانکی می‌توانند از ظرفیت بالقوه حساب‌برسان مستقل برای نظارت بانکی هر چه موثرتر بهره‌جویند و در نهایت نظام بانکی کشور در مسیر حفظ ثبات، سلامت و سپس پیشرفت گام بردارد. در

این راستا، هدف این پژوهش ارائه الگویی از عوامل مؤثر بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال و سپس ارائه الگویی مناسب با استفاده از روش مدلسازی معادلات ساختاری است. بر این اساس، سوال اصلی این پژوهش این گونه مطرح می‌گردد که عوامل مؤثر بر حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال کدامند؟

شایان ذکر است نوآوری این پژوهش علاوه بر ارائه چارچوبی برای حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، در خصوص استفاده از ظرفیت‌های حساب‌رسان مستقل توسط بانک مرکزی به منظور انجام نظارت بانکی مؤثر در راستای حفظ منافع اجتماعی می‌باشد که عملی نمودن این مهم مستلزم شناسایی عواملی است که به‌عنوان یک اقدام نوآورانه تا کنون سابقه نداشته است. بنابراین، نتایج این پژوهش می‌تواند به گسترش مبانی نظری حسابرسی در حوزه حسابرسی مستقل بانک‌ها با توجه به ماهیت و اهمیت صنعت مزبور و همچنین لزوم تعامل با مقام ناظر آن، کمک شایانی نماید.

مبانی نظری و توسعه سوال پژوهش

حسابرسی، اطمینان بخشی به اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی است و همچنین، مهمترین ابزار در جلب اعتماد عمومی و مشارکت افراد برای توسعه اقتصادی است (محمود دهنوی، ۱۳۹۵؛ ۶۰). خدمات حسابرسی تاثیر بسزایی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی دارد (ویلنبرگ^۱، ۱۹۹۹؛ ۲۲۶) و همچنین، نقش مهمی در کاهش مسائل نمایندگی بین مدیران و سهامداران و بین سهامداران و اعتباردهندگان ایفا می‌کند (جنسن و مک‌کلینگ^۲، ۱۹۷۶؛ ۳۰۵). تحقق این نقش‌های اساسی بستگی به "کیفیت حسابرسی"، دارد (العجمی^۳، ۲۰۰۹؛ ۲۱۷). فرایند حسابرسی از یکسو موجب حصول اطمینان از رعایت کامل شرایط و پایبندی به تعهدات مندرج در قراردادهای نمایندگی می‌شود و از سوی دیگر، بستر مناسبی فراهم می‌کند تا نمایندگان واحدهای اقتصادی ضمن کسب تخصص و مهارت لازم، منابع مالکان را با سهولت و کارایی بیشتری بکار گیرند تا از این طریق بهره‌وری عملیات واحد اقتصادی افزایش یابد. این در حالی است که اجرای فرایند حسابرسی به سبب افزایش اعتمادپذیری

1. Willenborg
2. Jemsen & Meckling
3. Al-Ajmi, J

صورت‌های مالی، موجب بهبود تصمیم‌گیری‌های درون‌سازمانی و برون‌سازمانی می‌شود (والاس^۱، ۱۷؛ ۱۹۸۰). گسترش وظایف حسابرس در ارتباط با ارائه گزارش موضوعات کلیدی، موجب گردیده است تا توجه ویژه‌ای به عوامل تعیین‌کننده در حسابرسی و پیامدهای ناشی از قوانین و مقررات با هدف بهبود عملکرد و کیفیت حسابرسی صورت پذیرد (ریکابورگ و مارون^۲، ۲۰۲۲). مشارکت بهینه‌ی حسابرسان مستقل در حوزه نظارت به چندین عامل نهادی و کشوری خاص وابسته است. این عوامل شامل (۱) مزایای مورد انتظار حسابرسان در زمینه نظارت بر بخش مالی، (۲) کیفیت عملکرد حسابرسی و (۳) هزینه‌های قابل ملاحظه ناشی از مشارکت حسابرسان مانند ریسک شهرت و اعتبار می‌باشند (ماسکیاندرو، پیا و روملی^۳، ۲۰۲۰).

ایجاد روابط مؤثر بین ناظران و حسابرسان مستقل و همچنین، بین ناظران و نهادهای نظارتی حسابرسی، می‌تواند نظارت بانکی را افزایش دهد. رهنمودهای کمیته بال^۴ زیربنای ارتباط مؤثر بین ناظران و حسابرسان مستقل است و همچنین، همکاری نظارتی بین ناظران و نهادهای نظارتی حسابرسی را در انجام وظایف مربوطه خود تقویت می‌کنند (کمیته بال، ۲۰۱۴).

در نهایت سوال اصلی این پژوهش این گونه مطرح می‌گردد که عوامل مؤثر بر حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال کدامند؟

هر فعالیت نظارتی مؤثر برای حفظ سلامت بانکی بایستی تهدیدات بالقوه را بسیار زودتر از وقوع آن‌ها شناسایی کند. تحقیقات پیشین جنبه‌های مختلف مقررات بانکی که توانایی دستیابی به این اهداف را دارند، مانند الزامات مرتبط با سرمایه بانک‌ها، برخورد نظارتی با تسهیلات معوق و تمهیدات و الزامات افشای اطلاعات را بررسی کرده‌اند (مروچ و نیر^۵، ۲۰۱۰ و سین^۶، ۲۰۱۰). با این حال، به جنبه مهم دیگر نظارت بر بخش مالی یعنی استفاده از حسابرسان مستقل در اجرای وظایف مشخص نظارتی توجه کمتری شده است. مشارکت حسابرسان به‌عنوان محافظان سلامت بخش مالی می‌تواند اعتبار چارچوب‌های کلی نظارتی را بهبود ببخشد، زیرا حسابرسان معمولاً تاثیر مفیدی بر رفتار قانونمند شرکت‌ها و به‌طور مشخص بانک‌ها دارند. به همین دلیل، در تعداد زیادی از طرح‌های

---

1. Wallace
 2. Ricquebourg, Maroun
 3. Masciandaro, Peia & Romelli
 4. Basel Committee on Banking Supervision
 5. Merrouche & Nier.
 6. Singh

ابتکاری مربوط به چارچوب‌های نظارتی جهانی مانند سند کمیته بال با عنوان حسابرسان مستقل بانک‌ها (۲۰۱۴) پیشنهاد شده است که برای تبادل موثر اطلاعات در میان ناظران بانکی و حسابرسان مستقل بایستی رابطه تنگاتنگی در میان آن‌ها برقرار شود (ماسکیاندارو و همکاران، ۲۰۲۰؛ ۳).

اصول ۲۹ گانه بال (نظارت بانکی موثر): کمیته بانکداری بال، به‌عنوان یکی از مراجع بین‌المللی معتبر در عرصه نظارت بانکی سند اصول ۲۹ گانه بال (نظارت بانکی موثر) را در سال ۲۰۱۲ ارائه نمود. این سند سه موضوع اصلی را مبنای کار خود قرار داده که عبارتند از: ۱) استفاده از رویکرد آینده‌نگر به منظور نظارت مؤثر بر بانک‌ها، ۲) نظارت مؤثر مبتنی بر تجزیه و تحلیل ریسک و مداخله زود هنگام مقام ناظر بانکی در صورت لزوم و ۳) ارزیابی مشخصه‌های ریسکی بانک‌ها با توجه به میزان ریسک موجود در عملیات آن‌ها و تحمیل ریسک از طرف یک بانک به سیستم مالی و بانکی. برخی از اصول ۲۹ گانه بال تلویحاً به استفاده از ظرفیت حسابرس مستقل در راستای نظارت بانکی موثر اشاره دارند، اما اصل ۲۷ آن با عنوان گزارش‌دهی مالی و حسابرس مستقل، صراحتاً به حداقل معیارهای ضروری برای حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌پردازد (کمیته بال، ۲۰۱۲؛ ۶۲).

سند کمیته بال با عنوان حسابرسان مستقل بانک‌ها (۲۰۱۴): کمیته بال در سال ۲۰۱۴ سندی با عنوان حسابرسان مستقل بانک‌ها را برای بهبود کیفیت حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و افزایش اثربخشی نظارت احتیاطی که به ثبات مالی کمک می‌کند، صادر نمود. سند مزبور جایگزین اسناد «رابطه بین ناظران بانکی و حسابرسان مستقل بانک‌ها، ۲۰۰۲» و «کیفیت حسابرسی مستقل و نظارت بانکی، ۲۰۰۸»، گردید. سند اصل ۲۷ از اصول ۲۹ گانه بال با تنظیم رهنمودهایی در رابطه با مسئولیت‌های کمیته حسابرسی در نظارت بر عملکرد حسابرسی مستقل و روابط ناظر با حسابرسان مستقل بانک‌ها و نهاد نظارتی حسابرسی تشریح می‌نماید. سند فوق شامل انتظارات و توصیه‌های نظارتی مربوط به حسابرسی‌های مستقل بانک‌ها است که کمیته بال معتقد است کیفیت حسابرسی‌ها را افزایش می‌دهد. کمیته بال صلاحیت تعیین استانداردهای حرفه‌ای برای حسابرسان مستقل را ندارد، با این حال، از آنجایی که استانداردهای حرفه‌ای پذیرفته شده بین‌المللی برای حسابرسان مستقل اصول مبنایست، اما کمیته یاد شده انتظار دارد که کاربرد مناسب استانداردهای مزبور در حسابرسی بانک‌ها، شامل برنامه‌ریزی مناسب کار حسابرسی در پاسخ به خطرات و مسائل مربوط به بانک‌ها باشد. در

واقع هدف این سند ارتقای کیفیت حسابرسی‌های مستقل بانک‌ها و اثربخشی نظارت احتیاطی است که به ثبات مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کمک می‌کند (کمیته بال، ۱۴۰۲:۲).

سند تکمیلی کمیته بال با عنوان حسابرسی مستقل بانک‌ها-حسابرسی زیان اعتباری مورد انتظار (۲۰۲۰): کمیته بال در مورد نظارت بانکی، یادداشت تکمیلی دیگری را در سال ۲۰۲۰ در ادامه رهنمود منتشره قبلی با عنوان حسابرسی مستقل بانک‌ها (۲۰۱۴) منتشر نمود تا در راستای بهبود کیفیت حسابرسی بانک‌ها گام بردارد. این سند به حسابرسی برآورد حسابداری زیان اعتباری مورد انتظار^۱ در حسابرسی کلی صورت‌های مالی می‌پردازد. در واقع این سند شامل انتظارات مربوط به حسابرسی صورت‌های مالی بانک است که به‌طور خاص مربوط به حسابرسی برآوردهای زیان اعتباری مورد انتظار است تا کمیته حسابرسی انتظارات کمیته را درک کند و بتواند مسئولیت‌های خود را در قبال اثربخشی حسابرسی مستقل انجام دهد (کمیته بال، ۲۰۲۰:۱).

در ادامه به مرور پژوهش‌های صورت گرفته مرتبط با موضوع این پژوهش پرداخته شده است. ساهرودین و سوئدارمونو^۲ (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان آیا اندازه هیأت مدیره، مالکیت نهادی و حسابرسان مستقل برای نظم و انضباط بازار در بانکداری اندونزی اهمیت دارد؟، با انتخاب نمونه‌ای از بانک‌های اندونزی طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۷ نشان دادند نظم و انضباط بازار برای بانک‌هایی با اندازه هیأت‌مدیره بزرگ‌تر و حسابرسان مستقل با کیفیت‌تر، برجسته‌تر است و به‌طور کلی پژوهش آنها از دو ویژگی یاد شده در صنعت بانکداری برای ایجاد نظم و انضباط در بازار حمایت می‌کند.

یافته‌های پژوهش وولانداری و باروکا^۳ (۲۰۲۲) با عنوان عوامل تعیین‌کننده تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی بر مبنای شواهدی از بانک‌های تجاری با استفاده از روش‌های تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد، در صورتی که کمیته حسابرسی شرکت‌ها دارای اعضای متخصص مالی باشند یا توسط حسابرسان متخصص در صنعت مربوطه حسابرسی شوند، گزارش حسابرسی آنها در مدت زمان کوتاه‌تری ارائه می‌گردد. همچنین، یافته‌های آنها تأثیر اندازه کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی و شهرت حسابرسان مستقل بر تاخیر در گزارش حسابرسی را تایید نکرد.

1. Expected credit loss

2. Saheruddin & Soedarmono

3. Wulandari & Barokah

ماسکیاناردو و همکاران (۲۰۲۰)، در تحقیقی با عنوان نظارت بانکی و حسابرسان مستقل: نظریات و تجربیات، به بررسی نقش حسابرسان مستقل در نظارت بر بخش بانکی از منظر نظری، نهادی و تجربی پرداختند. آنها میزان درگیر شدن حسابرسان مستقل در فرآیند نظارت بر بخش بانکی را در ۱۱۵ کشور مورد بررسی قرار دادند. آنها با استدلال‌های نظری خود، دریافتند کشورهایی که نقش بانک‌های مرکزی را در نظارت افزایش می‌دهند، با احتمال بیشتری حسابرسان مستقل را نیز درگیر می‌کنند که این مهم نشان‌دهنده پیچیدگی عملکرد نظارتی است که موجب می‌شود در این راستا از تخصص حسابرس مستقل استفاده شود. در ادامه به بررسی پیشینه پژوهش‌های مرتبط در خارج و داخل کشور پرداخته شده است.

هیرتل^۱ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان تاثیر نظارت بر عملکرد بانک، مروری اکتشافی از ادبیات اقتصاد در مورد نظارت بانکی ارائه می‌نماید که یافته‌های او نشان می‌دهد، نظارت بدون کاهش معنی‌دار سودآوری، ریسک را در بانک‌ها کاهش می‌دهد.

دوهر^۲ (۲۰۱۵) اثر اخطارهای بخش نظارت بر عملکرد بانک‌های مسئله‌دار، را بررسی کرد. یافته‌های او نشان می‌دهد که نظارت مؤثر بانکی و اعمال اخطار به بانک‌های مسئله‌دار باعث بهبود عملکرد آنها شده است.

کنت و آدنی^۳ (۲۰۱۴) در مطالعه خود تحت عنوان ورشکستگی بانک‌های نیجریه را با استفاده از شاخص کملز و مطالعات بازار، پیش‌بینی کردند. آنها دریافتند بحران بانکی نتیجه شاخص کملز ضعیف و ریسک‌پذیری بیش از حد بانک‌ها است و تنها راه مهار ورشکستگی بررسی‌های حضوری و غیرحضوری به‌طور منظم و شفاف توسط بانک مرکزی و شرکت بیمه سپرده‌ها می‌باشد.

خوزه دانتاس و همکاران^۴ (۲۰۱۴) در پژوهش خود با عنوان الزامات حسابرسی در سیستم‌های بانکی: تجزیه و تحلیل زمینه‌های بین‌المللی و عوامل تعیین‌کننده، به بررسی میزان الزامات حسابرسی با توجه به ویژگی‌های سیستم‌های بانکی پرداختند. یافته‌های آنها نشان داد که کشورهایی که سطح بالاتری از تأمین اعتبار داخلی توسط بخش بانکی دارند و همچنین، دارای بانک‌های سودآورتر می‌باشند، الزامات بیشتری را در مورد عملکرد حسابرسان تحمیل می‌نمایند. در مقابل، در کشورهایی

1. Hirtle

2. Doehr

3. Kennet & Adeniyi

4 Dantas et al.

که بانک‌های دولتی بیشتر در سیستم مالی مشارکت دارند و محدودیت‌های بیشتری در زمینه فعالیت‌های بانکی وجود دارد، الزامات کمتری برای حساب‌رسان وجود دارد.

منصوری‌نیا و یداله‌ی (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «نقش کیفیت کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی بانک‌های دولتی و خصوصی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار» نشان دادند در بانک‌های خصوصی، اندازه کمیته حسابرسی تاثیر مثبت و معناداری بر سود بانکی دارد و سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی تاثیر معناداری بر سود بانکی ندارد. همچنین اندازه، استقلال و تخصص کمیته حسابرسی بر عملکرد بانک‌های دولتی (سود و نقدینگی بانک) تاثیر مثبت و معناداری دارد. ضمناً این تاثیر در بانک‌های دولتی بیشتر از بانک‌های خصوصی است. در نهایت این یافته‌ها نشان داد که با افزایش کیفیت کمیته حسابرسی، عملکرد مالی بانک نیز افزایش خواهد یافت.

جعفری و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان ارائه الگوی برای شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت حسابرسی با بکارگیری روش دلفی و منطق فازی انجام دادند. مطابق یافته‌های آنها، دو عامل ریسک دعاوی حقوقی و صلاحیت علمی و فنی حساب‌رسان بیشترین تأثیر را بر کیفیت حسابرسی داشته‌اند.

احمدیان (۱۳۹۹)، در تحقیقی در حوزه نظارت بانکی با عنوان «اثربخشی اخطارهای بخش نظارت بانک مرکزی بر عملکرد شبکه بانکی ایران» به این نتیجه رسیدند که اعمال اخطار از سوی بخش نظارت با وقفه بر بهبود عملکرد بانک‌ها اثر دارد.

قربانی و همکاران (۱۳۹۹) به ارایه مدلی برای ارزیابی اثربخشی مدیریت ریسک با توجه به ویژگی‌های محیطی و شرایط حاکم بر صنعت بانکداری پرداختند. یافته‌های آنها نشان داد اثربخشی مدیریت ریسک را می‌توان با ۴۷ شاخص و در طبقات مالی، عملیاتی، استراتژیک، تجاری و وقایع ارزیابی کرد. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش آنها، علاوه بر عملکرد بانک مرکزی، وضع قوانین جدید و تغییر قوانین و مقررات، در بهبود اثربخشی مدیریت ریسک توسط بانک‌ها، مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کند و در نهایت، مدیریت ریسک اثربخش، علاوه بر پیامدهای مثبت برای سازمان، در سطح جامعه و بین‌المللی نیز دارای پیامدهای مثبت می‌باشد.

در نهایت، مرور نتایج حاصل از اسناد منتشره کمیته بال و همچنین، پژوهش‌های صورت گرفته نیز ضمن اشاره به اهمیت نقش و کیفیت حسابرسی در صنعت بانکداری، بر روابط متقابل

نظارت بانکی و حسابرسی مستقل در راستای ایجاد نظم و انضباط در بازار، گزارش‌دهی به موقع، ارتقای مدیریت ریسک، اثربخشی نظارت و نهایتاً بهبود سلامت بانکها و مؤسسات اعتباری تاکید دارد.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش، از لحاظ هدف، بنیادی و کاربردی است و در گروه شاخه مطالعات میدانی قرار می‌گیرد. همچنین از جهت نوع روش، توصیفی/اکتشافی است. از آنجا که در بسیاری از موقعیت‌های واقعی، قضاوت متخصصان نمی‌تواند به صورت اعداد کمی، قطعی بیان و تفسیر شود و داده‌ها و اعداد قطعی به منظور مدل کردن سیستم‌های دنیای واقعی به علت ابهام و عدم قطعیت موجود در قضاوت تصمیم‌گیرندگان ناکافی است، بنابراین به منظور غلبه بر این مشکل، نظریه مجموعه‌های فازی، ابزار مناسبی برای مقابله با ابهام و عدم قطعیت موجود در فرآیند تصمیم‌گیری است. بنابراین، در این پژوهش عوامل موثر بر حسابرسی بانکها و مؤسسات اعتباری مبتنی بر رویکرد نظارت بانکی مؤثر به صورت کیفی و از طریق روش دلفی/فازی احصا می‌گردد. در پژوهش حاضر به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای شناسایی ابعاد و گویه‌های موثر بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری از ابزار مصاحبه و پرسشنامه پژوهشگرساخته، استفاده می‌شود. به منظور دستیابی به هدف پژوهش با بررسی‌های جامع کتابخانه‌ای و در چارچوب اصول ۲۹ گانه نظارت بانکی موثر و سایر اسناد مرتبط منتشره کمیته بال مؤلفه‌های مهم استخراج و سپس از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان و اجماع آنها، عوامل موثر نهایی شناسایی و استخراج می‌شوند. بدین ترتیب پرسشنامه اولیه تنظیم و به منظور افزایش روایی و پایایی، پرسشنامه مذکور به خبرگان منتخب ارسال گردید. در ادامه نیز به منظور اجرای روش دلفی فازی در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری قضاوتی^۱ که زیرمجموعه یکی از روش‌های نمونه‌گیری هدفمند می‌باشد، استفاده شده است. در نمونه‌گیری قضاوتی، افرادی در نمونه قرار می‌گیرند که با توجه به اطلاعات مورد نیاز، در بهترین موقعیت قرار دارند. نمونه‌گیری هدفمند جهت افزایش فهم از افراد گروه‌های منتخب و تجارب و یا برای توسعه

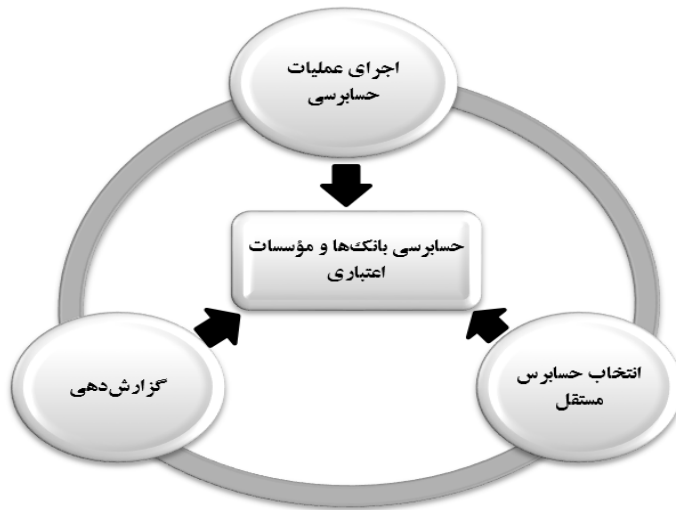
تئوری‌ها و مفاهیم طراحی شده است (جلالی، ۱۳۹۱؛ ۳۱۲). در همین راستا، خبرگان با حداقل ۱۰ سال سابقه کار در حوزه نظارت بانکی و یا حرفه حسابرسی شامل شرکا و مدیران مؤسسات حسابرسی که به‌عنوان حسابرسان مستقل بانک‌ها مشغول بوده‌اند، انتخاب گردید. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان پژوهش به‌طور خلاصه به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. جمعیت شناختی اعضای گروه خبرگان پژوهش

تعداد	شغل	تعداد	رشته تحصیلی	تعداد	سابقه حرفه ای
۱۵	ناظر بانکی	۲۰	حسابداری	۱۱	۱۰ تا ۱۵ سال
۹	حسابرس	۳	اقتصاد	۹	۱۶ تا ۲۰ سال
۴	سایر	۲	بانکداری	۵	۲۱ تا ۲۵ سال
-	-	۳	مدیریت	۳	بیش از ۲۵ سال
۲۸	جمع خبرگان	۲۸	جمع خبرگان	۲۸	جمع خبرگان
		تعداد	حوزه فعالیت	تعداد	سطح تحصیلات
		۱۹	حوزه بانکی	۱۸	کارشناسی ارشد
		۹	حسابرسی	۱۰	دکتری
		-	-	-	-
		۲۸	جمع خبرگان	۲۸	جمع خبرگان

یافته‌های پژوهش

با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای، مرور اسناد منتشره کمیته بال و مصاحبه‌های صورت گرفته عوامل موثر بر حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با رویکرد نظارت بانکی موثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال را می‌توان به‌طور کلی در قالب ابعاد و مدل مفهومی ذیل ارائه نمود:

شکل ۱. مدل مفهومی عوامل موثر بر حسابرسی بانکها و مؤسسات اعتباری

عوامل موثر بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر اساس اسناد کمیته بال، مطالعات و مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان با توجه به شرایط اقتصادی و سیاسی حاکم بر نظام بانکی کشور به شرح ذیل استخراج شده است. لازم به ذکر است که این پژوهش صرفاً بر عواملی تاکید دارد که مشخصاً مرتبط با فرآیند حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری می‌باشد. بنابراین، از بیان عوامل و ویژگی‌های عمومی حسابرسان در ابعاد مختلف پرهیز شده است، مگر آنکه صراحتاً در اسناد کمیته بال مورد تاکید قرار گرفته باشند (به‌عنوان مثال، استقلال و بی‌طرفی حسابرس).

جدول ۲. عوامل موثر بر حسابرسی بانکها بر مبنای رویکرد نظارت بانکی موثر

نماد	زیرمعیار	معیار
۱C	استقلال و بی‌طرفی حسابرس	انتخاب حسابرس مستقل
۲C	دانش و صلاحیت حرفه‌ای حسابرس در صنعت بانکداری	
۳C	تجربه حسابرس در صنعت بانکداری	
۴C	تغییر دوره‌ای حسابرس	
۵C	تایید حسابرس توسط کمیته حسابرسی بانک/مؤسسه اعتباری	

نماد	زیرمعیار	معیار
۶C	تایید حسابرس توسط مقام ناظر بانکی	
۷C	حسابرسی در چارچوب اهداف و استانداردهای تعیین شده	اجرای عملیات حسابرسی
۸C	استفاده از رویکرد مبتنی بر ریسک در برنامه‌ریزی و اجرا	
۹C	بررسی پرتفوی تسهیلات اعطایی	
۱۰C	بررسی دارایی‌های غیرجاری و ذخیره‌گیری	
۱۱C	بررسی سرمایه‌گذاری‌ها در سهام و سایر اوراق بهادار	
۱۲C	بررسی اقلام زیر خط صورت وضعیت مالی	
۱۳C	بررسی کفایت کنترل‌های داخلی	
۱۴C	بررسی زیان اعتباری مورد انتظار	
۱۵C	بررسی ریسک‌های با اهمیت در عملیات بانک/موسسه اعتباری	
۱۶C	شناسایی و واکنش مناسب نسبت به خطرات تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی	
۱۷C	تعامل با ناظران بانکی و برگزاری جلسات دوره‌ای	
۱۸C	برقراری ارتباط موثر بین حسابرس مستقل و کمیته حسابرسی	
۱۹C	نظارت و ارزیابی استقلال و اثربخشی حسابرسی مستقل توسط کمیته حسابرسی	
۲۰C	برنامه‌ریزی حسابرسی بر مبنای تردید حرفه‌ای با در نظر گرفتن چالش‌های خاص حسابرسی یک بانک/موسسه اعتباری	
۲۱C	رعایت استانداردهای کنترل کیفیت	
۲۲C	برقراری ارتباط به موقع و منظم بین مرجع نظارت بانکی و نهاد نظارتی حسابرسی	گزارش دهی
۲۳C	گزارش نقض مقررات بانکی یا سایر قوانین	
۲۴C	گزارش ناکارایی‌های مهم و ضعف‌های کنترلی در فرایند گزارش دهی بانک	
۲۵C	در دسترس بودن گزارش‌های حسابرسان برای ناظران	
۲۶C	ارائه مصادیق عدم انطباق با قوانین و مقررات	
۲۷C	گزارش آثار مالی موارد با اهمیت	
۲۸C	گزارش سایر موضوعات با اهمیت (به صورت گزارش ویژه)	

غربالگری با تکنیک دلفی فازی: برای غربال شاخص‌ها و شناسایی شاخص‌های نهایی از رویکرد دلفی فازی و برای فازی سازی دیدگاه خبرگان از اعداد فازی مثلثی و طیف نه درجه فازی لیکرت استفاده شده است. حد آستانه در این پژوهش مقدار ۷ در نظر گرفته شد. مقدار فازی‌زدائی شده

بزرگتر از ۷ مورد قبول است و هر شاخصی که امتیاز کمتر از ۷ داشته باشد، رد می‌شود (وو و فانگ^۱، ۲۰۱۱: ۷۵۵). تمامی مواردی که امتیازی بیشتر از ۷ کسب کرده‌اند و در تحلیل باقی ماندند. در پایان مرحله اول دلفی فازی، زیرمعیار «بررسی محاسبات سود قطعی سپرده‌گذاران سپرده‌های سرمایه‌گذاری» به معیار «اجرای عملیات حسابرسی» و دو زیرمعیار «ارائه اظهارنظر صریح توسط حسابرسان» و «ارائه به‌موقع گزارش‌ها» به معیار «گزارش‌دهی» به ترتیب با نمادهای «C۲۹»، «C۳۰» و «C۳۱» اضافه شدند. در مرحله دوم نیز تمام موارد مجدداً امتیازی بیشتر از ۷ کسب کرده‌اند. در این مرحله هیچ زیرمعیاری اضافه نشد. در ادامه نیز نتایج حاصل از مرحله سوم مشاهده می‌شود.

جدول ۳. میانگین فازی و غربالگری فازی شاخص‌ها در مرحله سوم

نماد	نظرات خبرگان	مقدار قطعی شاخص	نتیجه	اختلاف نتایج مرحله دوم و سوم	نتیجه نهایی
۱C	(۸/۲۵,۷/۵۸,۶/۵۸)	۴۷/۷	پذیرش	۰۱/۰-	توافق
۲C	(۸/۸۵,۷/۵,۶/۸)	۷۲/۷	پذیرش	۰۶/۰	توافق
۳C	(۸/۲۵,۷/۵,۶/۵)	۴۲/۷	پذیرش	۱۲/۰-	توافق
۴C	(۸/۲۵,۷/۴۲,۶/۴۲)	۳۶/۷	پذیرش	۰۲/۰-	توافق
۵C	(۸/۵,۷/۴۲,۶/۴۲)	۴۵/۷	پذیرش	۰۵/۰-	توافق
۶C	(۷/۹۲,۷/۴۲,۶/۵)	۲۸/۷	پذیرش	۰۵/۰-	توافق
۷C	(۸,۷/۲۵,۶/۲۵)	۱۷/۷	پذیرش	۱۶/۰-	توافق
۸C	(۸/۴۲,۷/۹۲,۶/۹۲)	۷۵/۷	پذیرش	۰۲/۰-	توافق
۹C	(۸/۰۸,۷/۵,۶/۵)	۳۶/۷	پذیرش	۰۴/۰-	توافق
۱۰C	(۸/۳۳,۷/۷۵,۶/۷۵)	۶۱/۷	پذیرش	۱۴/۰-	توافق
۱۱C	(۸/۱۷,۸,۶/۲۵)	۴۷/۷	پذیرش	۰۸/۰	توافق
۱۲C	(۷/۷۵,۷/۱۷,۶/۲۵)	۰۶/۷	پذیرش	۱۴/۰-	توافق
۱۳C	(۷/۷۵,۷/۲۵,۶/۲۵)	۰۸/۷	پذیرش	۱۰/۰-	توافق
۱۴C	(۸/۴۲,۷/۸۳,۶/۸۳)	۶۹/۷	پذیرش	۱۳/۰-	توافق
۱۵C	(۸/۲۱,۷/۳۲,۶/۶۶)	۴۰/۷	پذیرش	۱۰/۰	توافق
۱۶C	(۸/۱۷,۷/۴۲,۶/۴۲)	۳۴/۷	پذیرش	۰۵/۰	توافق

نماد	نظرات خبرگان	مقدار قطعی شاخص	نتیجه	اختلاف نتایج مرحله دوم و سوم	نتیجه نهایی
۱۷C	(۷/۹۲,۷/۲۵,۷/۰۱)	۳۹/۷	پذیرش	۰۴/۰-	توافق
۱۸C	(۸/۳۲,۷/۲۵,۶/۴۵)	۳۴/۷	پذیرش	۰۵/۰	توافق
۱۹C	(۷/۹۲,۷/۲۵,۶/۸۷)	۳۵/۷	پذیرش	۱۳/۰-	توافق
۲۰C	(۸/۴۴,۷/۴۲,۶/۹۳)	۶۰/۷	پذیرش	۱۷/۰-	توافق
۲۱C	(۸/۶۷,۷/۰۵,۷)	۵۷/۷	پذیرش	۰۱/۰-	توافق
۲۲C	(۸/۴۲,۷/۶۷,۶/۶۷)	۵۹/۷	پذیرش	۱۱/۰-	توافق
۲۳C	(۸/۳۶,۷/۷۵,۶/۸۳)	۶۵/۷	پذیرش	۱۳/۰-	توافق
۲۴C	(۸/۶۷,۷/۲۱,۶/۹۲)	۶۰/۷	پذیرش	۰۷/۰	توافق
۲۵C	(۸/۴۲,۷/۵,۶/۵)	۴۷/۷	پذیرش	۰۷/۰-	توافق
۲۶C	(۸/۵۶,۷/۷۵,۶/۷۵)	۶۹/۷	پذیرش	۰۶/۰-	توافق
۲۷C	(۸/۶۷,۸,۷)	۸۹/۷	پذیرش	۱۳/۰	توافق
۲۸C	(۸/۲۳,۷/۴۶,۶/۵۴)	۴۱/۷	پذیرش	۰۲/۰	توافق
۲۹C	(۸/۷۴,۸/۵۴,۷/۳۳)	۲۰/۸	پذیرش	۰۴/۰	توافق
۳۰C	(۸/۵,۸/۰۵,۶/۷۴)	۷۶/۷	پذیرش	۰۴/۰-	توافق
۳۱C	(۸/۷۷,۷/۹۵,۷)	۹۱/۷	پذیرش	۰۶/۰-	توافق

در دور سوم نیز هیچ سوالی حذف نشد که این نشانه‌ای برای پایان مراحل اجرای دلفی است. به طور کلی یک رویکرد برای پایان فرآیند دلفی-فازی آن است که میانگین امتیازات سوال‌های مرحله دوم و مرحله سوم باهم مقایسه شوند. در صورتی که قدرمطلق اختلاف بین دو مرحله از حد آستانه خیلی کم (۰/۲) کوچکتر باشد، فرآیند نظرسنجی متوقف می‌شود (چنگ و لین، ۲۰۰۲).

اعتبارسنجی مدل‌های اندازه‌گیری (تحلیل عاملی تاییدی): تحلیل عاملی تاییدی یکی از قدیمی‌ترین روش‌های آماری است که برای بررسی ارتباط بین متغیرهای پنهان (متغیرهای اصلی) و متغیرهای مشاهده شده (گویه‌های پرسشنامه) بکار برده می‌شود و بیانگر مدل اندازه‌گیری است. تحلیل عاملی بر دو نوع تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تاییدی است. در تحلیل عاملی اکتشافی، پژوهشگر درصدد کشف ساختار زیربنایی مجموعه نسبتاً بزرگی از متغیرها است و پیش فرض اولیه

آن است که هر متغیری ممکن است با هر عاملی ارتباط داشته باشد. در تحلیل عاملی تاییدی و مدل ساختاری، حداقل حجم نمونه بر اساس متغیرهای پنهان و نه متغیرهای مشاهده پذیر تعیین می شود و به طور کلی حداقل ۲۰۰ نمونه توصیه شده است (حیبی و عدنور، ۱۳۹۶:۷۳). جامعه آماری در دسترس این پژوهش در بخش کمی شامل کارشناسان بانکی و بازرسان حوزه نظارت در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و حسابرسان مستقل با اولویت حسابرسان فعال در حوزه بانکی می باشند. در این راستا و بر مبنای جامعه آماری در دسترس تعداد ۳۰۰ پرسشنامه الکترونیکی توزیع گردید و نهایتاً تعداد ۲۱۱ پرسشنامه تکمیل و استخراج شد.

الف) پایایی ابزارهای اندازه گیری: بر اساس گفته محققان، در صورتی مدل اندازه گیری انعکاسی، مدلی همگن خواهد بود که قدرمطلق بار عاملی هر یک از متغیرهای مشاهده شده متناظر با آن متغیر پنهان آن مدل، دارای مقدار حداقل ۰/۷ باشد. برای این منظور مقادیر بارهای عاملی^۱ مورد بررسی قرار گرفت. برخی، پیشنهاد حذف متغیر مشاهده شده انعکاسی را از مدل اندازه گیری که زیر ۰/۴ باشند، به شرط آنکه با حذف آن پایایی مرکب مدل اندازه گیری انعکاسی مربوطه افزایش یابد، را بیان نمودند (هیر و همکاران^۲، ۲۰۱۷:۴۱۶).

در ادامه نیز نتایج بررسی معناداری بارهای عاملی (بیرونی) در جدول ۴ آمده است. چنانچه مقدار بدست آمده بالای حداقل آماره در سطح مورد اطمینان در نظر گرفته شده باشد، آن رابطه یا فرضیه تایید می شود. در سطح معناداری ۹۰ درصد، ۹۵ درصد و ۹۹ درصد این مقدار به ترتیب با حداقل آماره تی برابر با ۱/۶۴، ۱/۹۶ و ۲/۵۸ مقایسه می شود.

جدول ۴. نتایج مقادیر بارهای عاملی متغیرهای مشاهده پذیر

متغیرهای پنهان	گویه ها	بار عاملی	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معناداری
انتخاب حسابرسی مستقل	۱ Q	۰/۷۰۵	۰/۰۵۰	۱۴/۱۷۱	۰/۰۰۰
	۲ Q	۰/۸۲۸	۰/۰۳۹	۲۱/۳۱۱	۰/۰۰۰
	۳ Q	۰/۸۶۹	۰/۰۲۳	۳۷/۶۳۰	۰/۰۰۰

1. Outer Loadings

2. Hair et al.

متغیرهای پنهان	گویه‌ها	بار عاملی	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معناداری
	۴Q	۰/۸۶۳	۰/۰۲۷	۳۲/۲۰۸	۰/۰۰۰
	۵Q	۰/۸۵۰	۰/۰۳۱	۲۷/۷۵۶	۰/۰۰۰
	۶Q	۰/۶۶۰	۰/۰۷۰	۹/۳۹۳	۰/۰۰۰
اجرای عملیات حسابرسی	۷Q	۰/۷۰۹	۰/۰۵۶	۱۲/۷۳۴	۰/۰۰۰
	۸Q	۰/۷۴۸	۰/۰۳۹	۱۹/۲۱۶	۰/۰۰۰
	۹Q	۰/۷۵۵	۰/۰۳۷	۲۵/۲۵۲	۰/۰۰۰
	۱۰Q	۰/۷۶۶	۰/۰۳۵	۲۲/۱۸۱	۰/۰۰۰
	۱۱Q	۰/۷۷۸	۰/۰۳۰	۲۶/۳۴۸	۰/۰۰۰
	۱۲Q	۰/۷۲۹	۰/۰۴۷	۱۵/۶۰۳	۰/۰۰۰
	۱۳Q	۰/۸۰۴	۰/۰۳۳	۲۴/۰۱۴	۰/۰۰۰
	۱۴Q	۰/۵۶۷	۰/۰۶۵	۸/۷۴۰	۰/۰۰۰
	۱۵Q	۰/۷۰۱	۰/۰۵۷	۱۲/۲۴۹	۰/۰۰۰
	۱۶Q	۰/۷۶۸	۰/۰۴۰	۱۹/۰۰۴	۰/۰۰۰
	۱۷Q	۰/۶۱۰	۰/۰۷۴	۸/۲۳۱	۰/۰۰۰
	۱۸Q	۰/۶۵۰	۰/۰۵۶	۱۱/۵۷۴	۰/۰۰۰
	۱۹Q	۰/۶۳۴	۰/۰۶۳	۱۰/۰۶۹	۰/۰۰۰
	۲۰Q	۰/۶۷۹	۰/۰۴۶	۱۴/۸۵۸	۰/۰۰۰
	۲۱Q	۰/۶۵۶	۰/۰۳۸	۱۷/۲۱۹	۰/۰۰۰
	گزارش‌دهی	۲۲Q	۰/۶۰۳	۰/۰۵۲	۱۱/۶۳۱
۲۳Q		۰/۵۸۷	۰/۰۸۷	۶/۷۶۴	۰/۰۰۰
۲۹Q		۰/۷۰۵	۰/۰۴۳	۱۶/۲۵۵	۰/۰۰۰
۲۴Q		۰/۶۳۲	۰/۰۵۹	۱۰/۶۶۲	۰/۰۰۰
۲۵Q		۰/۷۷۸	۰/۰۳۸	۲۰/۲۸۲	۰/۰۰۰
۲۶Q		۰/۷۹۲	۰/۰۳۹	۲۰/۲۰۳	۰/۰۰۰
۲۷Q		۰/۷۹۶	۰/۰۳۱	۲۵/۹۹۰	۰/۰۰۰
۲۸Q		۰/۷۹۳	۰/۰۲۸	۲۸/۱۳۵	۰/۰۰۰
۳۰Q	۰/۷۹۰	۰/۰۲۹	۲۶/۸۸۶	۰/۰۰۰	
۳۱Q	۰/۷۲۹	۰/۰۳۴	۲۱/۳۷۶	۰/۰۰۰	

همانطور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، مقادیر بار عاملی تمام گویه‌ها بیشتر از ۰/۴ است و بنابراین، مدل اندازه‌گیری، مدلی همگن است و مقادیر بار عاملی، مقادیر قابل قبولی هستند. نتایج بررسی معناداری مقادیر آماره تی در جدول فوق نشان داد که مقادیر آماره تی برای همه گویه‌ها بیشتر از ۲/۵۸ گزارش شد. این بدان معناست که ارتباط بین گویه‌ها با متغیر مکنون مربوط به خود در سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌شود.

روش آلفای کرونباخ^۱ برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کنند، بکار می‌رود. در این گونه ابزار، پاسخ هر سؤال می‌تواند مقادیر عددی مختلفی اختیار کند. برای محاسبه آلفای کرونباخ، ابتدا می‌بایست واریانس نمرات هر زیرمجموعه سوالات پرسشنامه و واریانس کل را محاسبه نمود. شاخص آلفای کرونباخ فرض بر این دارد که متغیرهای مشاهده‌پذیر هر مدل اندازه‌گیری دارای وزن‌های یکسانی هستند و در واقع اهمیت نسبی آنها باهم برابر است. به منظور رفع این مشکل از شاخص پیشنهادی ورتس و همکاران^۲ (۱۹۷۴) با عنوان پایایی مرکب^۳ کمک گرفته می‌شود. در این شاخص به علت اینکه هنگام محاسبه، از بارهای عاملی گویه‌ها استفاده می‌شود، مقادیر پایایی مرکب را نسبت به آلفای کرونباخ بیشتر و بهتر نشان می‌دهد.

جدول ۵. ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب

متغیرها	آلفای کرونباخ	قابلیت اطمینان	پایا بودن مرکب
انتخاب حسابررس مستقل	۰/۸۸۴	۰/۸۹۰	۰/۹۱۳
اجرای عملیات حسابررسی	۰/۹۳۲	۰/۹۳۷	۰/۹۴۰
گزارش‌دهی	۰/۸۹۰	۰/۸۹۲	۰/۹۱۳

نتایج بررسی ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب در جدول ۵ نشان داد که مقادیر این شاخص‌ها برای همه متغیرهای پنهان، بیشتر از ۰/۷ است و بنابراین، پایایی ابزارهای اندازه‌گیری با استفاده از این دو شاخص هم تأیید شد.

1. Cronbachs Alpha
2. Werts et al.
3. Composite Reliability

ب) روایی ابزارهای اندازه‌گیری

۱) روایی همگرا^۱: منظور از شاخص روایی همگرا سنجش میزان تبیین متغیر پنهان توسط متغیرهای مشاهده‌پذیر آن است (بارکلی و همکاران^۲، ۱۹۹۵:۲۸۵). برای شاخص متوسط واریانس استخراج شده^۳ حداقل مقدار ۰/۵ مقدار قابل‌قبولی است که این مقدار نشان‌دهنده این است که متغیرهای مشاهده‌پذیر حداقل ۵۰ درصد واریانس متغیر پنهان خود را تبیین می‌کنند.

۲) روایی تشخیصی یا واگرا^۴: روایی تشخیصی یا واگرا توانایی یک مدل اندازه‌گیری انعکاسی را در میزان افتراق مشاهده‌پذیرهای متغیر پنهان آن مدل با سایر مشاهده‌پذیرهای موجود در مدل را می‌سنجد. روایی تشخیصی در واقع مکمل روایی همگرا است که نشان‌دهنده تمایز نشانگرهای یک متغیر پنهان از سایر نشانگرهای دیگر در همان مدل ساختاری است. طبق آزمون فورنل - لارکر^۵ یک متغیر پنهان در مقایسه با سایر متغیرهای پنهان، باید پراکندگی بیشتری را در بین مشاهده‌پذیرهای خود داشته باشد، تا بتوان گفت متغیر پنهان مدنظر روایی تشخیصی بالایی دارد. بر این اساس جذر میانگین استخراج شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از حداکثر همبستگی آن متغیر پنهان با متغیرهای پنهان دیگر باشد (فورنل و لارکر، ۱۹۸۱).

جدول ۶. آزمون فورنل - لارکر

متغیرها	انتخاب حسابرس مستقل	اجرای عملیات حسابرسی	گزارش‌دهی	متوسط واریانس استخراج شده
انتخاب حسابرس مستقل	۰/۸۸۴	-	-	۰/۷۸۲
اجرای عملیات حسابرسی	۰/۷۸۵	۰/۸۶۰	-	۰/۷۴۰
گزارش‌دهی	۰/۷۷۵	۰/۶۳۱	۰/۸۷۷	۰/۷۶۹

همانطور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، نتایج بررسی مقادیر واریانس استخراج شده متغیرهای پنهان پژوهش نشان داد که همه متغیرها مقادیری بیش از ۰/۵ به خود اختصاص دادند. بر این اساس،

1. Convergent Validity
2. Barclay et al
3. Average Variance Extracted (AVE)
4. Discriminant Validity
5. Fornell & Larcker

می توان گفت روایی همگرایی ابزارهای اندازه گیری با استفاده از شاخص میانگین واریانس استخراج شده، تأیید شد. همچنین، نتایج بدست آمده از جدول ۶، جذر میانگین استخراج شده هر متغیر پنهان، بیشتر از حداکثر همبستگی آن متغیر پنهان با متغیرهای پنهان دیگر است. بنابراین، روایی واگرا مدل اندازه گیری با استفاده از آزمون فورنل- لارکر نیز تأیید شد.

در ادامه و بر اساس آزمون بار مقطعی^۱، بار عاملی هر متغیر مشاهده پذیر بر روی متغیر پنهان مربوط به خود، باید بیشتر از بار عاملی همان متغیر مشاهده پذیر بر متغیرهای پنهان دیگر باشد (هیر و همکاران^۲، ۲۰۱۷: ۴۲۱).

جدول ۷. روایی واگرا بارهای عاملی متقابل

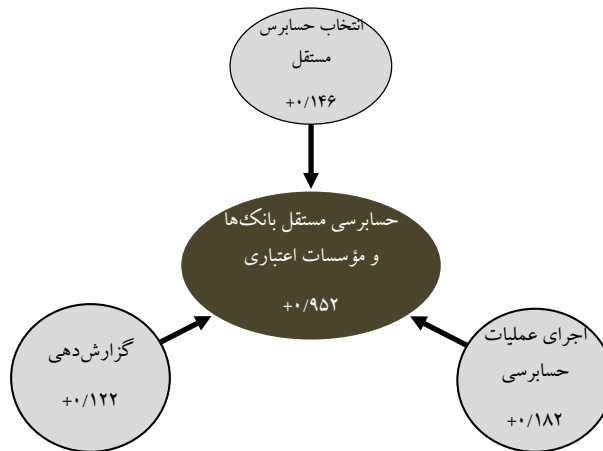
نماد	انتخاب حسابرسی مستقل	اجرای عملیات حسابرسی	گزارش دهی
۱Q	۰/۷۰۵	۰/۵۷۱	۰/۴۶۳
۲Q	۰/۸۲۸	۰/۶۱۶	۰/۵۱۵
۳Q	۰/۸۶۹	۰/۶۴۳	۰/۵۵۱
۴Q	۰/۸۶۳	۰/۶۶۸	۰/۵۱۸
۵Q	۰/۸۵۰	۰/۶۹۶	۰/۵۳۳
۶Q	۰/۶۶۰	۰/۵۵۵	۰/۴۳۹
۷Q	۰/۷۰۹	۰/۷۴۹	۰/۵۱۶
۸Q	۰/۶۷۸	۰/۷۴۸	۰/۵۶۷
۹Q	۰/۶۳۱	۰/۷۵۵	۰/۵۹۰
۱۰Q	۰/۶۸۳	۰/۷۶۶	۰/۵۹۶
۱۱Q	۰/۶۱۷	۰/۷۷۸	۰/۵۸۸
۱۲Q	۰/۵۸۴	۰/۷۲۹	۰/۵۴۶
۱۳Q	۰/۶۲۴	۰/۸۰۴	۰/۶۰۰
۱۴Q	۰/۳۵۸	۰/۵۶۷	۰/۴۲۳
۱۵Q	۰/۵۲۶	۰/۷۰۱	۰/۵۱۸
۱۶Q	۰/۵۵۵	۰/۷۶۸	۰/۶۲۰

1. Cross Loading

2. Hair et al

نماد	انتخاب حسابرس مستقل	اجرای عملیات حسابرسی	گزارش دهی
۱۷Q	۰/۴۳۲	۰/۶۱۰	۰/۴۲۵
۱۸Q	۰/۴۳۰	۰/۶۵۰	۰/۴۵۸
۱۹Q	۰/۴۴۱	۰/۶۳۴	۰/۴۹۷
۲۰Q	۰/۴۷۴	۰/۶۷۹	۰/۵۶۰
۲۱Q	۰/۴۷۸	۰/۶۵۶	۰/۵۵۶
۲۲Q	۰/۳۹۳	۰/۶۰۳	۰/۵۱۱
۲۹Q	۰/۳۹۵	۰/۷۰۵	۰/۵۱۷
۲۳Q	۰/۴۴۶	۰/۵۵۴	۰/۵۸۷
۲۴Q	۰/۴۸۶	۰/۵۶۴	۰/۶۳۲
۲۵Q	۰/۴۴۵	۰/۵۸۲	۰/۷۷۸
۲۶Q	۰/۴۸۸	۰/۵۷۶	۰/۷۹۲
۲۷Q	۰/۵۲۵	۰/۶۲۲	۰/۷۹۶
۲۸Q	۰/۵۳۸	۰/۶۲۵	۰/۷۹۳
۳۰Q	۰/۴۵۹	۰/۵۸۱	۰/۷۹۰
۳۱Q	۰/۴۵۷	۰/۵۹۶	۰/۷۲۹

میزان افتراق گویه‌های متغیرهای پنهان موجود در مدل نشان داد که بار عاملی هر گویه بر روی متغیر پنهان مربوط به خود، بیشتر از بار عاملی همان متغیر مشاهده‌پذیر بر متغیرهای پنهان دیگر می‌باشد. بر این اساس، روایی افتراقی ابزارهای اندازه‌گیری با استفاده از شاخص بارهای عاملی متقابل، تأیید گردید. آزمون مدل‌های ساختاری^۱: با توجه به اینکه نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول بخش اندازه‌گیری متغیرهای درونزا و برونزا نشان داد که تمام سازه‌ها از روایی و پایایی لازم برخوردارند، بنابراین در این قسمت، ساختار کلی مدل مفهومی پژوهش مورد آزمون قرار می‌گیرد، تا مشخص شود که آیا روابط تئوریکی که بین متغیرها در مرحله تدوین چارچوب مفهومی مدنظر محقق بوده است، به وسیله داده‌ها تأیید می‌شود یا خیر.

نمودار ۱. نمودار ضرایب مسیر

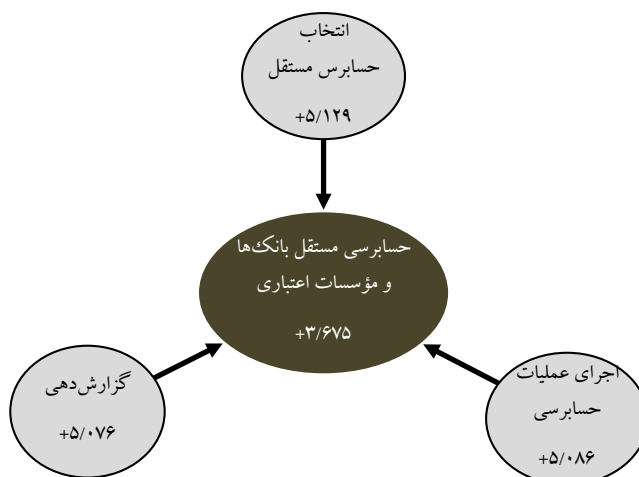
نمودار ۱ با عنوان نمودار ضرایب مسیر، به بررسی ضریب مسیر متغیرها و میزان تأثیر هریک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته می‌پردازد. مقدار ضریب مسیر در بازه ۱- و ۱ قرار دارد. هر چه این مقدار بصورت مثبت بیشتر باشد، نشان‌دهنده تأثیر گذاری بیشتر متغیر مستقل بر متغیر وابسته است. ضریب تعیین میزان تبیین واریانس متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را نشان می‌دهد. از مشکلات ضریب تعیین^۱ این است که میزان موفقیت مدل را بیش از اندازه برآورد می‌کند و کمتر تعداد متغیرهای مستقل و حجم نمونه را در نظر می‌گیرد. بر این اساس، برخی از محققان ترجیح می‌دهند از شاخص دیگری تحت عنوان ضریب تعیین تعدیل شده^۲ استفاده کنند (ساروخانی، ۱۳۸۷؛ ۲۶۳). ضریب تعیین معادل ۰/۹۵۲ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۸۵۱ حاصل گردید و بدین معنی است که ۸۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را متغیرهای مستقل مورد مطالعه در این پژوهش توضیح می‌دهند. معیار دیگر برای بررسی مدل ساختاری، اندازه اثر می‌باشد. کوهن^۳ (۱۹۸۸) مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به ترتیب مقادیر ضعیف، متوسط و قوی ارزیابی کرده‌اند.

1. R Square
2. R Square Adjusted
3. Cohen

جدول ۸. اندازه اثر

متغیر	حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری
انتخاب حسابرس مستقل	۰/۱۵۹
اجرای عملیات حسابرسی	۰/۲۵۰
گزارش دهی	۰/۱۴۸

نتایج بررسی مقادیر اندازه اثر در جدول ۸ نشان داد که این مقدار در بازه متوسط تا قوی گزارش شد. معناداری ضرایب مسیر (بتا): یکی از شاخص‌های تایید روابط در مدل ساختاری معنادار بودن ضرایب مسیر می‌باشد. معناداری ضرایب مسیر مکمل بزرگی و جهت علامت ضریب بتای مدل می‌باشد. چنانچه مقدار بدست آمده بالای حداقل آماره در سطح مورد اطمینان در نظر گرفته شده باشد، آن رابطه یا فرضیه تایید می‌شود. در سطح معناداری ۹۰ درصد، ۹۵ درصد و ۹۹ درصد این مقدار به ترتیب با حداقل آماره تی برابر با ۱/۶۴، ۱/۹۶ و ۲/۵۸ مقایسه می‌شود.

نمودار ۲. معناداری ضرایب مسیر

نمودار ۲ معناداری ضرایب مسیر را نشان می‌دهد. نتایج بدست آمده از این نمودار در ادامه و در نتایج فرضیه‌ها تشریح شده است.

قدرت پیش‌بینی مدل یا اشتراک افزونگی^۱ معیار دیگری برای بررسی مدل ساختاری است. هدف این شاخص بررسی توانایی مدل ساختاری در پیش‌بینی کردن به روش چشم‌پوشی^۲ می‌باشد. معروفترین و شناخته‌شده‌ترین معیار اندازه‌گیری این توانایی، شاخص Q2 است که بر اساس این ملاک مدل باید نشانگرهای متغیر مکنون درون‌زای انعکاسی را پیش‌بینی کند. مقادیر بدست آمده از این آزمون مثبت است که نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل ساختاری است. در مورد قدرت پیش‌بینی مدل در مورد متغیرهای پنهان درون‌زای مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای این شاخص معرفی شده‌اند (هنسرلر و همکاران^۳، ۲۰۰۹؛ ۷۱۴).

توان پیش‌بینی مدل یا اشتراک افزونگی نیز در جدول شماره ۹ ارائه می‌شود و همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد توان پیش‌بینی مدل قوی گزارش شده است.

جدول ۹. توان پیش‌بینی مدل

متغیر	SSO	SSE	Q ² (=1-SSE/SSO)
حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری	۰۰۰.۴۰۰.۸	۰۱۶.۴۷۲.۵	۰/۳۴۹
اجرای عملیات حسابرسی	۰۰۰.۸۰۰.۶	۰۰۰.۸۰۰.۶	
انتخاب حسابرس مستقل	۰۰۰.۴۰۰.۲	۰۰۰.۴۰۰.۲	
گزارش‌دهی	۰۰۰.۲۰۰.۳	۰۰۰.۲۰۰.۳	

برازش کلی مدل معادلات ساختاری: بدین منظور از شاخصی به نام GOF که توسط تننهاوس^۴ و همکاران (۲۰۰۵) پیشنهاد شد استفاده می‌شود که می‌توان به جای شاخص‌های برازشی که در رویکردهای کواریانس محور وجود دارد، استفاده گردد.

این شاخص مجذور ضرب دو مقدار متوسط مقادیر اشتراکی و ضریب تعیین است. از آنجا که این مقدار به دو شاخص مذکور وابسته است، حدود این شاخص بین صفر و یک بوده و وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نمودند.

1. CV Red
 2. Blindfolding
 3. Henseler et al
 4. Tenenhaus

جدول ۱۰. نتایج برازش مدل کلی

GOF	مقادیر اشتراکی	مقادیر اشتراکی	ضریب تعیین	متغیرها
۰/۷۱۷	۰/۷۵۳	-	۰/۹۵۲	حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری
		۰/۷۸۲	-	اجرای عملیات حسابرسی
		۰/۷۴۰	-	انتخاب حسابرس مستقل
		۰/۷۶۹	-	گزارش‌دهی
۰/۰۷۱	ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده (SRMR)			

با توجه به مقدار بدست آمده برای GOF به میزان ۰/۷۱۷ بوده که بیش از مقدار پیشنهادی و ترلس و همکاران^۱ (۲۰۰۹) یعنی ۰/۳۶ که قوی بودن مدل را نشان می‌دهد، می‌باشد و بنابراین، برازش مناسب مدل کلی تأیید می‌شود. مقدار مطلوب برای شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده حداکثر ۰/۰۸ است. نتایج بدست آمده از این شاخص مقدار ۰/۰۷۱ را نشان داد که مقداری مطلوب است و بنابراین، برازش مناسب مدل کلی تأیید می‌شود.

تدوین و نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها: بر اساس عوامل شناسایی شده در قسمت کیفی پژوهش، به منظور انجام بخش کمی آن فرضیه‌هایی به شرح زیر مطرح و مورد آزمون قرار گرفت.

فرضیه اول: سازوکار انتخاب حسابرس تاثیر مثبت و معناداری بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت موثر دارد.

جدول ۱۱. نتایج آزمون فرضیه اول

فرضیه	ضریب مسیر	ضریب تعیین	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
اول	۰/۱۴۶	۰/۱۴۲	۵/۱۲۹	۰/۰۲۸	تأیید

1. Wetzels et al.

نتایج آزمون این فرضیه نشان داد که مقدار ضریب مسیر برابر با مقداری مثبت و معادل $0/146$ می‌باشد. آماره تی این ارتباط در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار گزارش شد. بر این اساس، فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: نحوه اجرای عملیات حسابرسی تاثیر مثبت و معناداری بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت موثر بانکی دارد.

جدول ۱۲. نتایج آزمون فرضیه دوم

فرضیه	ضریب مسیر	ضریب تعیین	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
دوم	۰/۱۸۲	۰/۱۸۶	۵/۰۸۶	۰/۰۳۶	تأیید

نتایج آزمون این فرضیه نشان داد که مقدار ضریب مسیر برابر با مقداری مثبت و معادل $0/182$ می‌باشد. آماره تی این ارتباط در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار گزارش شد. بر این اساس، فرضیه دوم پژوهش تأیید می‌شود.

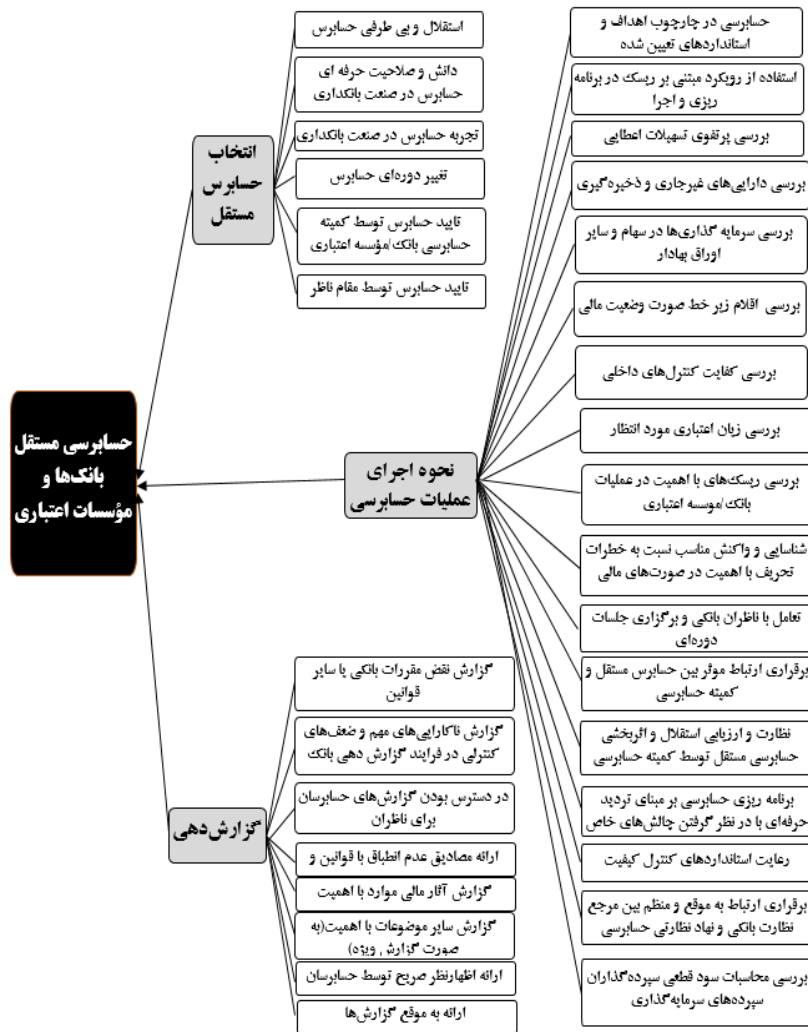
فرضیه سوم: نحوه و چارچوب گزارش دهی حسابرسان تاثیر مثبت و معناداری بر حسابرسی مستقل بانکها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت موثر بانکی دارد.

جدول ۱۳. نتایج آزمون فرضیه سوم

فرضیه	ضریب مسیر	ضریب تعیین	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
سوم	۰/۱۲۲	۰/۱۱۹	۵/۰۷۶	۰/۰۲۴	تأیید

نتایج آزمون این فرضیه نشان داد که مقدار ضریب مسیر برابر با مقداری مثبت و معادل $0/122$ می‌باشد. آماره تی این ارتباط در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار گزارش شد. بر این اساس، فرضیه سوم پژوهش نیز تأیید می‌شود.

در نهایت الگوی پژوهش به شرح ذیل تدوین و ارائه می‌گردد.

شکل ۲. الگوی نهایی پژوهش همراه با گویه‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر الگویی برای عوامل مؤثر بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مبنای رویکرد نظارت بانکی مؤثر مبتنی بر اصول ۲۹ گانه بال تدوین و ارائه نمود. همان‌گونه که از تحلیل

روابط بین متغیرها استنباط می‌گردد، در الگوی حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، بین ابعاد مورد نظر در مدل معادلات ساختاری یعنی انتخاب حسابرس مستقل، نحوه اجرای عملیات حسابرسی و نحوه و چارچوب گزارش‌دهی حسابرسان به‌عنوان متغیر مستقل با حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به‌عنوان متغیر وابسته رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتیجه حاصل شده از فرضیات این پژوهش به این معنی است که عوامل یاد شده بر بهبود فرآیند حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تأثیر گذار هستند. همچنین با توجه به ضرایب مسیر، عوامل مرتبط با نحوه اجرای عملیات حسابرسی تأثیر گذاری بیشتری بر حسابرسی مستقل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دارد که بیشترین گویه‌ها را نیز به خود اختصاص داده است.

حسابرسان مستقل نقش حیاتی در حفظ اعتماد عمومی نسبت به صورت‌های مالی حسابرسی شده دارند. در مورد صنعت بانکداری، با توجه به نقش و عملکرد واسطه‌گری مالی بانک‌ها در اقتصاد کل کشور، این نقش عمومی به‌طور ویژه‌ای با ثبات مالی مرتبط است. در همین ارتباط کیفیت حسابرسی کلید اثربخشی این نقش عمومی است. به علاوه، این که در صنعت بانکداری، حسابرس مستقل موظف است در مورد موضوعات با اهمیت، مستقیماً به ناظر (یا در مواردی که مجاز نیست، غیر مستقیم از طریق بانک) گزارش دهد. ایجاد روابط مؤثر با حسابرسان مستقل می‌تواند اثربخشی نظارت بانکی را افزایش دهد. از سوی دیگر، حسابرسی صورت‌های مالی یک بانک می‌تواند به شناسایی نقاط ضعف در کنترل‌های داخلی مربوط به گزارشگری مالی کمک نموده و در نتیجه برای اقدامات نظارتی در این زمینه مؤثر بوده و به ارتقای سیستم بانکی در راستای ثبات و سلامت آن کمک کند. رهنمودهای کمیته بال ایجاد کانال‌های ارتباطی باز بین ناظر و حسابرس مستقل بانک را ترویج می‌نماید. علاوه بر این، رهنمودهای یاد شده تلاش دارد تا با ایجاد روابط مؤثر بین ناظران و نهادهای نظارتی حسابرسی که مسئول نظارت بر کیفیت حسابرسی‌های قانونی را برعهده دارند، حمایت کند و از این طریق همکاری‌های لازم در انجام وظایف قانونی مربوط به خود را ارتقا دهند. عوامل احصا شده در این پژوهش می‌تواند نقطه عطفی برای همسویی حسابرس مستقل و ناظران بانکی در کشورمان باشد تا بر مبنای آن سلامت شبکه بانکی کشور و حفظ منافع عموم جامعه به ویژه سپرده‌گذاران تا حد قابل ملاحظه‌ای بهبود یابد.

نتایج حاصل از این پژوهش از دیدگاه تأکید بر گسترش تعاملات حسابرسان مستقل و ناظران بانکی و بهره‌مندی از ظرفیت حسابرسان مستقل در فرآیند نظارت بانکی با تحقیق ماسکیاندارو و همکاران (۲۰۲۰) همسو است. در نهایت یافته‌های این پژوهش به بانک مرکزی به‌عنوان متولی اصلی نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در کشورمان پیشنهاد می‌کند ضمن توجه ویژه در تأیید صلاحیت حسابرسان مستقل به منظور انجام حسابرسی بانک‌ها، تعامل سازنده با آنها و نهاد بالادستی و نظارتی حسابرسی مانند جامعه حسابداران رسمی را در دستور کار خود قرار داده و عوامل اثرگذار شناسایی شده را در هر یک از ابعاد نظارتی، سیاست‌گذاری و عملیاتی مورد توجه و استفاده قرار دهند تا امکان نظارت کارآمدتر بر شبکه بانکی کشور در راستای پیشگیری از هرگونه بحران فراهم گردد. همچنین، نتایج این پژوهش به جامعه حسابرسی کشور نیز پیشنهاد می‌کند با توجه به الگوی به دست آمده ضمن افزایش تخصص، تجربه و صلاحیت حرفه‌ای در صنعت بانکداری، بر عوامل احصا شده مرتبط یا اجرای عملیات حسابرسی و گزارش‌دهی ملاحظه و تمرکز بیشتری داشته تا ضمن ارتقای اثربخشی و کارایی حسابرسی مستقل بانک‌ها، گزارش‌های حسابرسی با کیفیت‌تری در راستای ایفای مسئولیت‌های حرفه‌ای و اجتماعی خود و در نهایت منافع عموم جامعه ارائه نمایند. در نهایت، به منظور انجام پژوهش‌های آتی نیز پیشنهاد می‌شود از عوامل مشخص شده در پژوهش حاضر جهت اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب استفاده شود و همچنین، موضوعاتی از قبیل میزان مشارکت حسابرسان مستقل در فرآیند نظارت بانکی و تاثیر کیفیت حسابرسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بر مدیریت ریسک‌های اساسی شبکه بانکی کشور از جمله ریسک اعتباری، نقدینگی، بازار و عملیاتی اشاره نمود.

منابع

- احمدیان، اعظم؛ داوودی، آزاده. (۱۳۹۱). اثر نظارت بانکی بر کاهش مطالبات معوق، نشریه حسابداری مدیریت، دوره ۵، شماره ۱۲: ۱۱۷-۱۲۷.
- تاجمیر ریاحی، حامد. یارمحمدی، رضا. رحمتی، محمد (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی شاخص‌های کارایی حسابداری در صنعت بانکداری با تأکید بر بانکداری بدون ربا ایران. نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی. دوره ۱۰، شماره ۴: ۱۱۱-۱۴۰.
- جعفری، کرامت. آزادی، کیهان. فدایی، مهدی. (۱۴۰۰). ارائه الگویی برای شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت حسابرسی با بکارگیری روش دلفی و منطق فازی. فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. سال ۱۰، شماره ۳۸، ۲۶۹-۲۸۴.
- جلالی، رستم. (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، سال اول، شماره ۴: ۳۱۰-۳۲۰.
- حبیبی، آرش. مریم عدنور (۱۳۹۶). مدل‌یابی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی (آموزش کاربردی نرم‌افزار LISREL). سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی. ۱۲۰ص.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۷). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. تهران. چاپ ۱۴: ۳۷۲ص.
- قربانی، رامین. کردستانی، غلامرضا. حقیقت، حمید. قائمی، محمدحسین. عزیزمحمدلو، حمید. (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای ارزیابی اثربخشی مدیریت ریسک در صنعت بانکداری، مجله تحقیقات مالی، دوره ۲۲، شماره ۴: ۴۹۶-۵۲۰.
- محمود دهنوی، زهره. (۱۳۹۵). استفاده از فناوری اطلاعات در حسابرسی مستقل در ایران؛ موانع و مشکلات. نشریه علمی حسابداری و منافع اجتماعی. دوره ۶، شماره ۲: ۵۵-۷۰.
- منصوری نیا، الهام. یدالهی، نگار. (۱۴۰۱). نقش کیفیت کمیته حسابرسی بر عملکرد مالی بانک‌های دولتی و خصوصی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. چشم انداز حسابداری و مدیریت. ۵(۶۷): ۱۰۷-۱۲۵.
- میرعمادی، سیدعلی‌اکبر. رضازاده، جواد. خدارحمی، بهروز. (۱۴۰۱). الگوی گزارشگری قسمت‌های عملیاتی در صنعت بانکداری ایران. فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی. دوره ۱۴، شماره ۵۳: ۱۰۳-۱۳۴.

References

- Ahmadyan, A; Davoodi A. (2012). The Effect of Banking Supervision on Nonperforming Loan Subtraction. Management Accounting Journal. Volume 5. Number 12: 117-127. (In Persian)

- Al-Ajmi, J. (2009). "Audit and Reporting Delays: Evidence from an Emerging Market". *Advances in Accounting*, Vol. 24, Issue. 2: 217-226.
- Barclay, D; Higgins, C. Thompson, R. (1995). The partial least squares approach to causal modeling: personal computer adoption and use as an illustration, *technological studies*, 2 (2): 285-309.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2014). External Audits of banks, Bank for International Settlements. www.bis.org. March: 1-42.
- Basel Committee on Banking Supervision . (2012). Core Principles for Effective Banking Supervision, Bank for International Settlements. www.bis.org. September: 1-79.
- Basel Committee on Banking Supervision. (2020). Supplemental note to External audits of banks – audit of expected credit loss, Bank for International Settlements. www.bis.org. December: 1-35.
- Cheng, C.H and Y Lin, (2002). Evaluating the best main battle tank using fuzzy decision theory with linguistic criteria evaluation, *European Journal of Operational Research*, 142.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates:145-153.
- Dantas, José Alves ; Costa, Fábio Moraes da ; Niyama, Jorge Katsumi ; Medeiros, Otávio Ribeiro de. (2014). Audit regulation in banking systems: analysis of the international context and determining factors" *R. Cont. Fin. – USP, São Paulo*, v. 25, n. 64: 7-18.
- Doehr Benjamin; (2015). The Effect of Terminating Enforcement Actions on the Nation's problem banks". *Undergraduate Economic Review*, 11 (1): 1-19.
- Ghorbani, Ramin. Kurdestani, Gholamreza. Haghghat, Hamid. Ghaemi, Mohammad Hossein. Aziz Mohammadlou, Hamid. (2019). Presenting a model to evaluate the effectiveness of risk management in the banking industry, *Financial Research*, Volume 22, Number 4:496-520. (In Persian)
- Hair, J. F; Sarstedt, M; Ringle, C. M; Mena, J. A. (2017). An Assessment of the Use of Partial Least Squares Structural Equation Modeling in Marketing Research. *Journal of the Academy of Marketing Science*. 40 (3):414-433.
- Henseler, J; Fassott, G. (2009). Testing moderating effects in PLS path models: An illustration of available procedures. In: V. Esposito Vinzi, W. W. Chin, J. Henseler; H. Wang (Eds), *Handbook of partial least squares: Concepts, methods, and applications*. Berlin: Springer (in print):713-735.
- Hirtle, Beverly, Anna Kovner and Matt Plosser. (2020). The Impact of Supervision on Bank Performance." *Journal of Finance*, no. 5 (July):2765-2808.
- Jafari K; Azadi K; Fadaei M; (2021). Provide a Model for Identifying Factors Affecting Audit Quality Using Delphi Method and fuzzy Logic. *Journal of Accounting Knowledge and Management Auditing*. Year 10. Number 38:269-284. (In Persian)

- Jalali R. (2012). Sampling in Qualitative Research. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*. Year 1. Number 4:310-320. (In Persian)
- Jensen, M.C; and Meckling W.H; (1976). Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics* (October):305-360.
- Kenneth. Unuafe Okaro, Afolabi M. Adeniyi, (2014). Prediction of Bank Failure Using Camel and Market Information: Comparative Appraisal of Some Selected Banks in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.5, No.3:1-17.
- Mahmoud Dehnavi Z. (2016). Utilization of the Information Technology in External Audit in Iran, Problems and Constraints *Journal of Accounting and Social Interest*. Volume 6. Number 2:55-70. (In Persian)
- Manita,Riadh.Elommal,Najoua. Baudier , Patricia. Hikkerovad ,Lubica. (2020). The digital transformation of external audit and its impact on corporate governance. *Technological Forecasting & Social Change*. Volume 150, January:127-141.
- Mansouri Niya, Elham. Yadollahi, Negar. (2022). The role of audit committee quality on the financial performance of public and private banks admitted to the stock exchange. *Accounting and management perspective*. 5(67). 107-125. (In Persian)
- Masciandaro, Donato; Oana, Peia; Davide, Romellic (2020)" Banking supervision and external auditors: Theory and empirics" *Journal of Financial Stability*. Volume 46. February 2020:1-19.
- Merrouche, O; Nier, E; (2010). What Caused the Global Financial Crisis; Evidence onthe Drivers of Financial Imbalances 1999: 2007. *IMF Working Paper*:1-64.
- Miremadi S A; Rezazadeh J; Khodarahmi B. (2022). Segment Report Patterning in Iranian Banking Sector. *The Financial Accounting and Auditing Researches*. Volume 14. Number 53:103-134. (In Persian)
- Ricquebourga, AlanDuboisée. Maroun,Warren (2022). How do auditor rotations affect key audit matters? Archival evidence from South African audits, *The British Accounting Review*. May. Available online.1-54.
- Saheruddin, Herman; Soedarmono, Wahyoe, (2022). Do board size, institutional ownership and external auditors matter to market discipline in Indonesian banking?. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Elsevier, vol. 86 (C): 389-395.
- Sarokhani B. (2003). *Research Methodology in Social Studies*. Institute for Humanities and Cultural Studies. Tehran: 1-372. (In Persian)
- Singh, D; (2013). The role of external auditors in bank supervision: a supervisory gatekeeper? *Int. Lawyer* 47 (1): 101-166.
- Tajmir Riyahi H; Yarmohammadi R; Rahmati M. Identify and Rank Accounting Performance Indicators in the Banking Industry with Emphasis on Interest-Free (Riba) Banking in Iran. *Journal of Accounting and Social Interest*. Volume 10. Number 4:111-140. (In Persian)

- Wallace .Wanda, A. (1980). The Economic Role of the Audit in Free and Regulated Markets. Graduate School of Mangement, University of Rochester, NY. Volume 1: 1-51.
- Werts, C.E; Linn, R.L; Joreskog, K; G. (1974). Intraclass reliability estimates; Testing structural assumptions, educational and psychological measurement, 34 (1), 177. : 1-28.
- Wetzels, M; Odekerken-Schorder, G; Van Oppen, C. (2009). Using PLS Path Modeling for Assessing Hierarchical Construct Models: Guidelines and Empirical Illustration. MIS Quarterly.No 33. (33): 177-1
- Willenborg, M. (1999). Empirical analysis of the economic demand for auditing in the initial public offering market. Journal of Accounting Research.No 37: 225–238.
- Wulandari Septiani, Zuni Barokah (2022). Determinants of Audit Report Lag: Evidence from Commercial Banks in Indonesia. The Indonesian Journal of Accounting Research . Vol 25, No 3: 108-116.
- Wu, Chih-Hung; Fang, Wen-Chang. (2011). Combining the Fuzzy Analytic Hierarchy Process and the fuzzy Delphi method for developing critical competences of electronic commerce professional managers; Qual Quant, Vol. 45:751–768.

COPYRIGHTS COPYRIGHTS

This is an open access article under the CC-BY 4.0 license.